

TİCARET MESLEK LİSELERİ ÖĞRENCİLERİNİN İŞLETME MESLEK EĞİTİMLERİNE YÖNELİK BİR TUTUM ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

M. Sabri KOCAKÜLAH*

Erkan DURAN**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Ticaret Meslek Liseleri öğrencilerinin, işletmelerdeki meslek eğitimlerine ilişkin tutumlarını ortaya koyabilecek bir ölçek geliştirebilmektir. Araştırma, Balıkesir il merkezinden 2 ve Edremit ilçe merkezinden 1 olmak üzere toplam 3 Ticaret Meslek Lisesi'nde yapılmıştır. Araştırmaya katılan her bir öğrenciden; işletme meslek eğitimlerine ilişkin tutumları ile ilgili 5'li Likert tipi ölçeğe sahip anket formunu doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın deneme uygulamasında 287 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmıştır. Sözü edilen anket formları ile araştırma verileri toplanarak; SPSS 12.0 İstatistik Paket programı yardımıyla veriler üzerinde madde analizi, faktör analizi ve güvenilirlik hesaplamaları yapılarak 15 maddelik Ticaret Meslek Liseleri Öğrencilerinin İşletme Meslek Eğitimlerine Yönelik Tutum Ölçeği hazır hale getirilmiştir. Toplanan verilere göre, ilgili tutum ölçeğini 3 faktör açıklamaktadır. Bu faktörlere: "meslek eğitimi tatminliği", "çalışma ortamı" ve "işletmenin, meslek eğitimine bakış açısı" isimleri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ticaret Meslek Lisesi, işletme meslek eğitimi, tutum ölçeği, faktör analizi

THE DEVELOPMENT OF AN ATTITUDE SCALE AIMED AT MANAGING VOCATIONAL EDUCATION OF TRADE VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this study was to develop a scale to expose trade vocational high school students' attitudes towards managing vocational education. This research was carried out in three trade vocational high schools. Two of them were in the city centre of Balıkesir while the other

* Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi (Yrd. Doç. Dr.)

** Balıkesir Hacıibey Ticaret Meslek ve ATML, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü BÖTE ABD (Öğretmen, Yüksek Lisans Öğrencisi)

was from Edremit district. Students who took part in the study were asked to fill-in the five-point Likert scale to reflect their attitudes to managing vocational education. In the pilot phase of the study, data set of 287 students was evaluated. Item analysis, factor analysis and the reliability coefficient calculations were done with this dataset in SPSS 12.0. Analyses were resulted with a refined attitude scale that contained 15 items about managing vocational education of trade vocational high school students. According to the analysis results, this attitude scale included 3 factors which were named as "satisfaction in vocational education", "working environment" and "vocational education perspective of managing".

Key Words: Trade vocational high school, managing vocational education, attitude scale, factor analysis.

GİRİŞ

Mesleki eğitim, bireye iş hayatında geçerliliği olan bir meslek için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırma ve bireyin yeteneklerini; işi bir araç olarak kullanarak çeşitli yönleri ile geliştirme sürecidir. Türkiye’de mesleki eğitim, geçmişteki geleneksel çıraklık eğitiminden günümüze, reform niteliğindeki yeniliklerle gelmiştir (Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı, 1997).

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan Ticaret Meslek Liseleri, gelişen ve değişen dünyamızda önem kazanan ekonominin, buna bağlı olarak ön plana çıkan ticaret ve mesleki eğitimin bilinçli ve sistemli olarak verildiği ilköğretim üzerine dört yıl eğitim süreli meslek liseleridir. Bu okullarda, kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu; muhasebe-finance, büro yönetimi-sekreterlik, pazarlama, sigortacılık ve risk yönetimi ile bilgisayar alanlarında görev alacak, bilgi ve iletişim teknolojilerini en iyi şekilde kullanabilen, kendi başına iş yapabilecek nitelikte insan gücü yetiştirilmektedir. Mezunları, alanları ile ilgili işyerlerinde çalışabildikleri gibi kendi iş yerlerini açabilmekte, yüksek öğrenim kurumlarını da tercih edebilmektedirler (Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, 2006).

Ticaret Meslek Liseleri öğrencileri, işletme meslek eğitimi görmek ve öğrenci iken iş hayatı ile tanışmak için sigortalı olarak işletmelere gitmekte ve belirli miktarlarda da ücret almaktadırlar. İşletmelerdeki mesleki eğitimin amaçları, Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği’nde genel olarak;

- Öğrencileri ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamak,

- Her bireye ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bilgi, beceri, tutum, davranış ve iş alışkanlıkları kazandırmak,

- İş ve hizmet alanlarında gereksinim duyulan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, sürekli eğitimle meslekî bilgi ve becerilerinin güncelleştirilmesi ve uygulanan programlarla girişimcilik bilincini kazandırmak şeklindedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2002: 66).

Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı (2003), işletme meslek eğitiminin avantajlarından şöyle bahsetmektedir:

- Meslek eğitimi sayesinde, çalıştığı işyerini ve mesleğini iyi tanıyan genç, ilerisi için büyük umutlar bağlanabilecek sağlam bir iş gücüdür.

- İşletmeler, verdikleri meslek eğitimi ile bir anlamda geleceğe yatırım yapmaktadır.

Meslek eğitimi veren işletme, ekonomik entegrasyona yapacağı katkının yanında, ülkenin geleceği için de yatırım yapmaktadır.

İşletme meslek eğitimi; ülkemiz, öğrenciler ve işletme açısından önem teşkil etmektedir. Öğrenciler ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda mesleğe ve iş hayatına hazırlanacaklar, iş ve hizmet alanlarında ihtiyaç duyulan nitelikli insan olarak yetiştirileceklerdir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2002; Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı, 2003).

Kazu ve Demirli (2002), mesleki ve teknik eğitime olan ihtiyacı ve bu eğitimi etkileyen olguları ortaya koyan çalışmasında, ülkemizdeki mesleki ve teknik eğitim kurumlarının durumunu öğrenci, öğretmen ve okul sayıları bakımından değerlendirmiştir. Yapılan çalışmada Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları'ndaki öğrenci sayısının diğer mesleki ortaöğretim kurumlarına göre daha fazla olduğu, bu okullardaki öğrenci ve öğretmen sayısının da sürekli arttığı belirtilmiştir. Çalışmadaki bu bulgu, bu kurumlardaki öğrencilerin istihdam sektöründe daha fazla iş imkânı bulabilmeleri şeklinde yorumlanmıştır.

İşletme meslek eğitimlerine devam eden öğrencilerin, işletme meslek eğitimlerine ilişkin tutumlarının belirlenerek bu konuya özen gösterilmesi ile işletme meslek eğitiminin verimliliği artırılabilir. Dolayısıyla bu çalışma sonunda geliştirilen ölçek sayesinde öğrencilerin tutumları belirlenerek, öğrencilerin iş hayatına daha verimli ve nitelikli bir şekilde donatılmış olarak hazırlanmaları sağlanacaktır. Bu da işletmeler ve ülkemizin üretkenliği açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, Ticaret Meslek Liseleri öğrencilerinin işletme meslek eğitimlerine karşı tutumlarını belirlemeye yönelik bir tutum ölçeği geliştirmektir.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, ortaöğretim 11. sınıf düzeyindeki öğrencilerin işletme meslek eğitimine ilişkin tutumlarını belirlemek için geliştirilen likert tipi bir ölçek ile sınırlıdır.

1.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2005–2006 ve 2006–2007 eğitim öğretim yılında Balıkesir İl'inde öğrenim gören Ticaret Meslek Liseleri öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ticaret Meslek Liseleri'nde öğrenim gören ve işletme meslek eğitimine devam eden 287 öğrenci oluşturmaktadır.

1.3. Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi Aşamaları

Munn ve Drever (1995), anketi bilgi toplamanın en popüler yolu olarak ifade etmiş ve verilerin çeşitli gelişmiş istatistiksel teknikler kullanılarak ölçülebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla geniş kitlelerden tek seferde ve kolaylıkla veri toplayabilmek için bu araştırmada da böyle bir yol seçilmiştir.

Araştırma verilerini toplamak için; “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde hazırlanmış 5 derece likert tipi tutum ölçeği ile işletme bilgilerini ve bazı kişisel bilgileri içeren anket formu kullanılmıştır. Anket formu geliştirilirken farklı çalışmalarda kullanılmış ölçme araçları incelendikten sonra, işletme meslek eğitimi konularını kapsayan 65 adet tutum cümlesi yazılmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğine sahip olabilmesi için Hacıilbey Ticaret Meslek Lisesi Müdürü ile işletme meslek eğitiminden sorumlu müdür yardımcısı ve bir koordinatör öğretmenin uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler elenerek 34 tanesinin ölçeğin kapsadığı konu alanı için uygun olduğuna karar verilmiştir. Bireylerin maddeleri boş bırakmasını veya rasgele cevaplar vermesini önlemek için olumlu ve olumsuz maddelerin sayıları dengelenerek ölçek ön denemeye hazır hale getirilmiş ve Hacıilbey Ticaret Meslek Lisesi'nde 34 öğrenciye uygulanmıştır. Ön denemede, ölçekteki maddeler ile ilgili olumlu veya olumsuz anlamda

öğrenci çoğunluğu sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmek için frekans dağılımı yapılmış ve bu işlem sonucunda ölçekteki maddeler 24'e indirgenmiştir. Bu şekilde deneme aşamasına hazır hale getirilen ölçek (Ek 1) 310 öğrenciye uygulanmıştır. 23 öğrencinin anketi boş bırakılan maddelerden dolayı geçersiz sayılarak 189 kız, 98 erkek olmak üzere toplam 287 öğrencinin verileri üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Tavşancıl (2002), yapı geçerliğini; ölçme aracının soyut bir olguyu (kavramı, boyutu vb) ne derece ölçebileceğini göstermesi şeklinde ifade etmiştir. Bu soyut olguların doğrudan gözlenmesinin ve ölçülmesinin güç olduğunu da ayrıca belirtmiştir. Yapı geçerliğini incelemek için iç tutarlılık, faktör analizi ve hipotez testi tekniklerinden yararlanılabilmektedir (Tavşancıl, 2002; Büyüköztürk, 2005). Yapı geçerliliği, madde-toplam korelasyonu, faktör analizi ve madde ayırt edicilik özelliği olmak üzere 3 yolla incelenmiştir (Çakır, 2004; Gür ve Bütüner, 2006).

Madde analizi ile ölçme aracını oluşturan soruların, ölçme aracının toplam puanına ne kadar katkıda buldukları ve böylece ölçme aracının bütünüyle ne derecede ilişkili oldukları tespit edilmektedir (Kalem, 2005). Madde analizinde, madde toplam-korelasyonunu yorumlamada bazı sınır değerler dikkate alınmaktadır. Madde-toplam korelasyonu; 0.30 ve daha yüksek olan maddeler bireyleri iyi derecede ayırt edebilmekte, 0.20–0.30 değerleri arasında kalan maddeler zorunlu görülmesi durumunda teste alınmakta veya maddelerin düzeltilmesi gerekmekte, 0.20'den daha düşük maddeler ise teste alınmamaktadır (Büyüköztürk, 2005). İşletme meslek eğitimine ilişkin tutum ölçeği geliştirmek için deneme çalışması verileri üzerinde yapılan madde analizi işleminde madde-toplam korelasyonu 0.30 ve daha yüksek olan maddeler faktör analizine alınmıştır.

Faktör analizi araştırmalarda, çok sayıdaki değişkenin aslında bir kaç temel değişkenle ifade edilebilip edilemeyeceğinin belirlenmesi için kullanılmaktadır (Akyıldız, 2005). Verilerin faktör analizi için uygunluğu ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Sphericity testi ile incelenmekte, KMO değerinin 0.60' dan yüksek ve Barlett testinin anlamlı çıkması durumu ise veriler üzerinde faktör analizi yapılabileceğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2005). Deneme çalışması verilerinin faktör analizi için uygunluğu KMO ve Barlett testi ile incelenmiştir.

Faktör analizinde faktörlerin belirlenmesinde, öz değerlerden (eigenvalue) yararlanılmakta, özdeğeri 1 ya da 1'den daha büyük olan faktörler yoruma esas alınmaktadır (Tavşancıl, 2002; Büyüköztürk, 2005). Bu çalışmada da, ölçekteki faktörleri belirlemek için özdeğer taban sınırı 1 olarak belirlenmiştir.

Faktör analizinde döndürme (rotasyon), maddelerin hangi bileşene ait olduğuna karar vermenin zorlaştığı durumlarda açıklanan varyansı bozmadan; daha okunabilir veya daha uygun bir faktör yapısı bulabilmek için kullanılan bir yöntemdir. Varimax rotasyonu ise sıklıkla faktör analizinde kullanılmaktadır (Akyıldız, 2005). Varimax rotasyonunda, daha az değişkenle faktör varyanslarının maksimum olması sağlanacak şekilde döndürme yapılmaktadır. Maddelerin birden fazla faktöre girmemesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Birden fazla faktöre girme ile ilgili olarak alınabilecek ölçüt faktör yükleri arasında en az 0.10 fark olmasıdır (Tavşancıl, 2002). Deneme çalışması verileri üzerinde döndürülmüş temel bileşenler analiziyle (varimax yöntemiyle) faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Maddelerin birden fazla faktöre girmemesi için faktör yük değerleri arasında en az 0.10 fark olması esas alınmıştır.

Gorsuch, Lee ve Comrey' e göre açıklanan varyans oranları ne kadar yüksekse ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olmaktadır. Ancak, sosyal bilimlerde yapılan analizlerde, Scherer, Wiebe, Luther ve Adams' a göre % 40 ile % 60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (akt.: Tavşancıl, 2002).

Madde analizi kapsamında başvuru olan bir başka yol, testin toplam puanlarına göre oluşturulan alt %27 ve üst %27'lik grupların madde ortalama puanları arasındaki farkların ilişkisiz t testi kullanılarak sınanmasıdır. Gruplar arasında istendik yönde gözlenen farkların anlamlı çıkması, testin iç tutarlılığının bir göstergesi olarak değerlendirilir (Büyüköztürk, 2005: 171). Faktör analizi işleminden sonra ölçekteki maddelerin ayırt edicilik özelliği alt % 27 ve üst %27 grupların ortalama puanları arasındaki ilişkisiz t testi ile sınanmıştır.

Likert tipi beşli derecelendirmenin kullanıldığı bir tutum ölçeğinin güvenilirliği için Cronbach tarafından geliştirilmiş olan alfa (α) katsayısı kullanılır (Tavşancıl, 2002). Özdamar (akt. :Tavşancıl, 2002), alfa katsayısının 0.8 ve üstü değerlerde olan bir ölçeğin yüksek derecede

güvenilir olduğunu belirtmiştir. Ölçek geliştirilirken 5 derece likert tipi ölçek kullanıldığı için, güvenilirliği hesaplamada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı, madde analizi ve faktör analizi için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

2. BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Ölçeğin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular

2.1.1. Madde-Toplam Korelasyonu

Ölçeğin deneme uygulamasında toplanan veriler üzerinde madde analizi yapılmıştır. Elde edilen madde-toplam korelasyonu analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Madde-Toplam Korelasyon Sonuçları

Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu
madde1	.507	madde13	.241
madde2	.453	madde14	.298
madde3	.350	madde15	.382
madde4	.466	madde16	.398
madde5	.243	madde17	.467
madde6	.433	madde18	.023
madde7	.536	madde19	.474
madde8	.248	madde20	.577
madde9	.394	madde21	.504
madde10	.464	madde22	.218
madde11	.541	madde23	.214
madde12	.510	madde24	.450

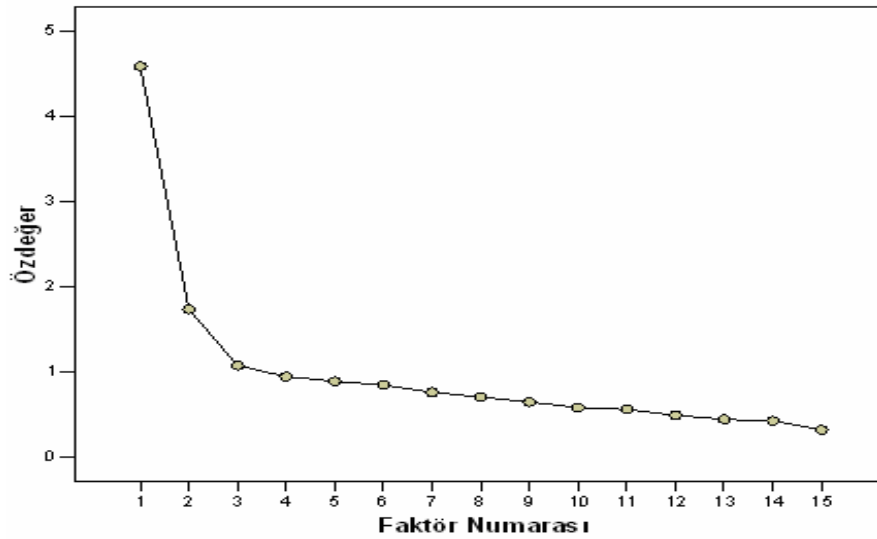
Cronbach alfa (α): 0.828 (N=287)

5, 8, 13, 14, 18, 22 ve 23. maddelerin, madde-toplam korelasyon katsayıları 0.30' un altında olduğu için bu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Kalan maddelerin, madde-toplam korelasyonları 0.350 ile 0.577 arasında değişmektedir. Bu maddeler ile faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

2.1.2. Faktör Analizi

Madde analizi işleminden sonra ölçekte kalan maddeler ile faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi için verilerin uygunluğu, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's testi sonuçlarına göre incelenmiştir. KMO ve Bartlett's testi sonuç değerlerine göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür (KMO: 0.864 ve $p < 0.05$).

Yapılan faktör analizi sonucundan ölçeğin 3 faktör altında toplandığı ve bu 3 faktörün ölçeğin % 47.772'sini açıkladığı görülmüştür. Döndürülmüş bileşenler matris tablosuna bakılmış, 11. maddenin binişik olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilgili madde ölçekten çıkarılarak tekrar faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen 3 faktör ölçeğin % 48.140'ını açıklamış olup 10. maddenin binişik olduğu saptanmıştır. Bu madde de çıkartılarak uygulanan faktör analizi sonucunda hiçbir binişik maddenin kalmadığı tespit edilmiştir. Ölçeğin 3 faktörlü olduğu aşağıda verilen çizgi grafiğinden de açıkça görülmektedir. Bu 3 faktör ölçeğin % 49.261'ini açıklamaktadır. Büyüköztürk (2005)'e göre, bu değer yeterli görülmektedir.

Şekil 1. Özdeğerlere Ait Çizgi Grafiği

Tablo 2. Döndürülmüş Bileşen Matris Tablosu

	Faktör Yük Değerleri		
	1	2	3
madde20	.785		
madde21	.739		
madde15	.657		
madde12	.625		
madde24	.611		
madde16	.586		
madde2		.749	
madde17		.719	
madde1	.384	.594	
madde19		.521	
madde4		.449	
madde7			.763
madde9			.735
madde3			.637
madde6			.582

Tablo 2'deki her bir faktörde yer alan maddelerin yük değerlerine bakıldığında bu değerlerin 0.45'ten yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç maddelerin ilgili kavram veya yapıyı doğru şekilde ölçtüğünün bir göstergesidir (Büyüköztürk, 2005).

Sonuç olarak ölçeğin birinci faktörünün altı maddeden (12, 15, 16, 20, 21, 24), ikinci faktörünün beş maddeden (1, 2, 4, 17, 19), üçüncü faktörünün dört maddeden (3, 6, 7, 9) oluştuğu belirlenmiştir. Faktörlere maddelerin içeriklerine bakılarak isim verilmeye çalışılmıştır. Buna göre, birinci faktör: "meslek eğitimi tatminliği", ikinci faktör: "çalışma ortamı" ve üçüncü faktör: "işletmenin meslek eğitimine bakış açısı" şeklinde adlandırılmıştır.

Son şekli verilen tutum ölçeğinde (Ek 3), 15 madde kalmış olup bu maddelerin 8'i olumlu, 7'si olumsuzdur.

2.1.3. Madde Ayırt Edicilik Özelliği

Ölçekten elde edilen ham puanlar küçükten büyüğe doğru sıralanarak, alt %27 ve üst %27'yi oluşturan grupların puan ortalamalarının "t" değerleri hesaplanmış ve her bir maddenin istenen düzeyde ayırt edici olduğu görülmüştür. 15 maddeden oluşan ölçeğin ayırt edicilik güçlerine ilişkin "t" testi sonuçları Ek 2'de verilmiştir. Alt ve üst gruplar arasında yapılan "t" testi sonucuna göre bu 15 maddenin 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu ($p < 0.001$) görülmüştür (Büyüköztürk, 2005: 172).

Madde analizi ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Çünkü madde analizi işlemleri, ölçekteki maddelerin, ölçeğin ölçmeyi amaçladığı bir özelliği başka özelliklerle karıştırmadan ölçüp ölçemediğini belirleyerek, bu belirleme sonucunda bu tür maddeleri seçerek kendi içinde tutarlı bir ölçek oluşturmak için yapılmaktadır (Tavşancıl, 2002: 151). Yapılan madde analizi sonucunda elde edilen bulgulardan ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu görülmektedir.

2.2. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenirligi için, madde analizi ve faktör analizi aşamalarında Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı hesaplanmıştır. Madde analizine giren 24 tutum maddesinin güvenirlilik katsayısı 0.828 olarak bulunmuştur. Faktör analizi işlemlerinden sonra elde edilen 15 maddelik ölçeğin güvenirlilik katsayısı ise 0.826'dır. Bu değerler ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Çağımızdaki bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler insan yaşantılarını ve toplumsal yapıları değiştirmekte, geliştirmektedir. Bu durumdan en fazla o toplumun eğitim sistemleri ve bu sistemler içerisinde önemli bir yer sahip olan meslekî teknik eğitim alanı etkilenmektedir. Bu etkilenmelerde elbette iş gücünün önemli bir yeri vardır. İyi yetişmiş insan gücü, teknolojik ilerlemenin ortaya çıkaracağı toplumsal ve bireysel uyumsuzluk sorunlarını daha aza indirebilecek, ülke ekonomisi de dolaylı olarak bu durumdan yararlanabilecektir. Ancak yetişmemiş insan gücü o ülke için önemli bir işsizlik sorununu ortaya çıkaracaktır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, vasıfsız insan sayısının artması nedeniyle işsizlik sorunu yaşamaktadırlar. İyi yetişmiş insan gücü, işsizliği azaltmada ülkelerin eğitim sistemleri açısından ulaşılabilecek önemli bir boyuttur ve meslekî eğitime verdikleri önem ve

eğitim sistemlerindeki kapsam önemli ölçüde bu boyutu etkilemektedir (Aykaç, 2002).

Yakın zamanda Koç Topluluğu tarafından Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile “*Mesleki –Teknik Eğitimi Özendirme Programı*” başlatılmıştır. Programın amacı, öğrenimlerine sanayi ve hizmet sektörüne Meslek Liseleri’ne girerek devam etmek isteyenlerin desteklenmesi, bu öğrencilere düzenli staj olanağı sağlayarak, bilgi, beceri ve yeterliliklerinin artırılması ve ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara elemanların yetiştirilmesi şeklindedir (Koç, 2006).

Avrupa Birliği, Meslekî Teknik Eğitimi 2000’li yılların en büyük istihdam aracı olarak kullanmak yönünde adımlar atmıştır. Bu durum özellikle Avrupa Birliği’ndeki yaşlı nüfusa karşın, genç ve işsizlik oranı artan Türkiye açısından daha fazla önem taşımaktadır. Türkiye’nin genç nüfusunu, vasıflı ve nitelikli bir şekilde yetiştirmesi, Avrupa Birliği ülkeleri standartlarına yaklaşması ve Avrupa Birliği’nce belirlenen ilkeleri yakalaması açısından önemlidir (Aykaç, 2002).

İşletme meslek eğitiminin verimli geçmesi; ülkemiz, öğrenciler ve işletme açısından önem teşkil etmektedir. Öğrenciler ilgi, yetenek ve istekleri doğrultusunda mesleğe ve iş hayatına hazırlanacaklar, iş ve hizmet alanlarında ihtiyaç duyulan nitelikli insan olarak yetiştirileceklerdir (Aykaç, 2002; Milli Eğitim Bakanlığı, 2002; Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı, 2003; Koç, 2006).

Bu bağlamda, özel kurumlar ile kamu kurumlarında nitelikli ara elemana ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Meslek Liseleri öğrencileri, işletme meslek eğitimlerinde hayata ve iş alanlarına hazırlanmaktadır. Bu nedenle ilgili öğrencilerin işletme meslek eğitimine yönelik tutumlarının nesnel olarak ölçülebilir hale getirilebilmesi önemlidir.

Bu çalışmada, Ticaret Meslek Liseleri öğrencilerinin işletme meslek eğitimine ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemeye yönelik bazı adımlar atılmış ve meslek eğitimine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla bir tutum ölçeği geliştirilmeye çalışılmıştır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda, 15 maddelik bir tutum ölçeği ortaya konmuştur ve ilgili tutum ölçeğini 3 faktör açıklamaktadır. Bu faktörlere: “meslek eğitimi tatminliği”, “çalışma ortamı”, “işletmenin, meslek eğitimine bakış açısı” isimleri verilmiştir.

Ticaret Meslek Liseleri öğrencilerinin yanı sıra Erkek Teknik ve Kız Teknik Öğretim Okulları gibi diğer meslekî ortaöğretim kurumlarındaki

öğrenciler de işletmelerde meslek eğitimlerini tamamlamaktadırlar. Bu çalışmada geliştirilen ölçek, diğer mesleki ortaöğretim kurumlarında işletme meslek eğitimine devam eden öğrencilere de uygulanabilir. Böylece farklı meslek okullarındaki öğrencilerin işletme meslek eğitimlerine yönelik tutumları karşılaştırılabilir ve genellemeler yapılabilir.

Tutum gibi karmaşık bir yapının ölçülmesinin zorluğu dikkate alınır, ortaya çıkan bu ölçeğin geliştirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Sonuç olarak, Ticaret Meslek Liseleri öğrencilerinin işletme meslek eğitimlerine yönelik ortaya çıkarılan bu ölçek, geliştirilmeye açık bir ölçektir.

KAYNAKÇA

- AKYILDIZ, Murat. (2005). Faktör Analizi Tanıtımı ve Uygulanması, http://www.istatistik.gen.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=2 (Erişim tarihi: 01.06.2006).
- AYKAÇ, Necdet. (2002). *Türkiye’de ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Mesleki Teknik Eğitim (Almanya, Fransa, İsviçre, İspanya, Yunanistan Örneği)*, Milli Eğitim Dergisi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/aykac.htm> (Erişim tarihi: 10.08.2006).
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener. (2005). Veri Analizi El Kitabı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- ÇAKIR, M. Ali. (2004). *Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37 (2) http://www.education.ankara.edu.tr/ebfdergi/pdfler/2004_2/1-14.pdf (Erişim tarihi: 20.08.2006).
- GÜR, Hülya ve BÜTÜNER, S. Önder. (2006). *Matematik Derslerinde Kullanılan Zihin Haritalama Tekniğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*, İlköğretim Online, 5 (2), <http://ilkogretim-online.org.tr/vol5say2/v5s2m5.pdf> (Erişim tarihi: 14.09.2006).
- KALEM, Erkan. (2005). Psikometrik Testler: Sıkça Sorulan Sorular, <http://www.psikometri.com/test/testsss.htm> (Erişim tarihi: 25.07.2006).
- KAZU, Yaşar ve DEMİRLİ, Cihad. (2002). *Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarındaki Gelişmeler*, Milli Eğitim Dergisi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/kazu.htm> (Erişim tarihi: 25.06.2007).
- KOÇ, V. Mustafa (2006). Mesleki-Teknik Eğitimi Özendirme Programı Amacı, <http://www.mesleklisesimemleketmeselesi.com/tr-TR/Amacimiz> (Erişim tarihi: 28.06.2006).
- Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı (1997). Mesleki ve Teknik Öğretim Programları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2002). Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği, Ankara.

- MUNN, P. and DREVER, E. (1995). Using Questionnaires in Small-Scale Research, Great Britain.
- TAVŞANCIL, Ezel. (2002). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Nobel, Ankara.
- Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü (2006). Ticaret Meslek Liseleri, <http://ttoqm.meb.gov.tr/okullar/okultanim/okul.htm> (Erişim tarihi: 21.06.2006).
- Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı (2003). İşyerindeki Mesleki Eğitimin Avantajları, <http://www.zft-ausbildung.de/meslekegit4.html> (Erişim tarihi: 21.06.2006).

Ek 1. Araştırmanın Deneme Uygulamasında Kullanılan Ölçek

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1) İşletme çalışanları bana karşı saygılıdır.					
2) İşletme çalışanları bana karşı dürüst değildir.					
3) İşletme çalışanları bana güvenmez.					
4) İşletme çalışanları iş dosyası hazırlamama destek olur.					
5) İşletme çalışanları stajyer öğrenci olduğumu bilmez.					
6) İşletme çalışanları meslek eğitimine sıcak bakmaz.					
7) İşletme çalışanları varlığımın farkında değildir.					
8) İşletme yetkilisi, istediğim zaman bana izin verir.					
9) İşletme bana sorumluluk kazandırmaz.					
10) İşletme alanım dışında beni geliştirmez.					
11) Meslek eğitimi gördüğüm işletmeden memnunum.					
12) İşletme meslek eğitimi beni iş hayatına hazırlar.					
13) İş dosyası hazırlamak zordur.					
14) İş dosyası hazırlarken doküman bulmak kolaydır.					
15) Koordinatör öğretmenim işletme meslek eğitimim ile ilgilenir.					
16) Koordinatör öğretmenimin işletmeye gelmesi beni memnun eder.					
17) İşletmedeki çalışma koşulları meslek eğitimimi olumsuz etkiler.					
18) Meslek eğitiminin ücretli olması, işletmedeki verimliliğimi olumlu yönde etkiler.					
19) Meslek eğitimi sıkıcıdır.					
20) Meslek eğitimi gerekli becerileri kazandırır.					
21) Meslek eğitimi, okul eğitiminin bir parçasıdır.					
22) Meslek eğitiminin lise II. sınıftan başlaması iş hayatımı olumlu yönde etkiler.					
23) Meslek eğitimi, sınıf arkadaşlarımla olan ilişkilerimi zayıflatır.					
24) Meslek eğitimi, özgüven duygumu artırır.					

Ek 2. Madde Ayırt Ediciliği ile İlgili Olarak Yapılan “t” Testi Sonuçları

Madde	Gruplar	N	Ortalama	Standart Sapma	% 27 alt ve % 27 üst Karşılaştırmasına Yönelik t Değeri	Sig 2 (tailed)
madde20	alt % 27	77	3,73	,912	-11,019**	.000
	üst % 27	77	4,92	,270	-11,019**	.000
madde21	alt % 27	77	3,74	1,093	-8,244**	.000
	üst % 27	77	4,84	,431	-8,244**	.000
madde15	alt % 27	77	3,51	1,143	-9,095**	.000
	üst % 27	77	4,81	,514	-9,095**	.000
madde12	alt % 27	77	3,82	1,035	-9,520**	.000
	üst % 27	77	4,96	,195	-9,520**	.000
madde24	alt % 27	77	3,83	1,152	-7,840**	.000
	üst % 27	77	4,90	,307	-7,840**	.000
madde16	alt % 27	77	3,90	1,021	-8,528**	.000
	üst % 27	77	4,92	,270	-8,528**	.000
madde2*	alt % 27	77	3,66	1,008	-8,648**	.000
	üst % 27	77	4,79	,546	-8,648**	.000
madde17*	alt % 27	77	2,88	1,170	-11,359**	.000
	üst % 27	77	4,65	,703	-11,359**	.000
madde1	alt % 27	77	4,00	,946	-8,732**	.000
	üst % 27	77	4,96	,195	-8,732**	.000
madde19*	alt % 27	77	3,27	1,232	-11,098**	.000
	üst % 27	77	4,88	,323	-11,098**	.000
madde4	alt % 27	77	3,06	1,301	-9,604**	.000
	üst % 27	77	4,69	,712	-9,604**	.000
madde7*	alt % 27	77	3,71	1,086	-9,911**	.000
	üst % 27	77	4,96	,195	-9,911**	.000
madde9*	alt % 27	77	3,55	1,119	-9,541**	.000
	üst % 27	77	4,88	,512	-9,541**	.000
madde3*	alt % 27	77	3,94	1,043	-7,035**	.000
	üst % 27	77	4,87	,522	-7,035**	.000
madde6*	alt % 27	77	3,66	1,046	-8,935**	.000
	üst % 27	77	4,86	,531	-8,935**	.000

N=287, n1=n2=77, ** p<0.001 * olumsuz maddeler

Ek 3. Ticaret Meslek Liseleri Öğrencilerinin İşletme Meslek Eğitimlerine İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Tutum Ölçeği

TUTUM CÜMLELERİ	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1) İşletme çalışanları bana karşı saygılıdır.					
2) İşletme çalışanları bana karşı dürüst değildir.					
3) İşletme çalışanları bana güvenmez.					
4) İşletme çalışanları iş dosyası hazırlamama destek olur.					
5) İşletme çalışanları meslek eğitimine sıcak bakmaz.					
6) İşletme çalışanları varlığımın farkında değildir.					
7) İşletme bana sorumluluk kazandırmaz.					
8) İşletme meslek eğitimi beni iş hayatına hazırlar.					
9) Koordinatör öğretmenim işletme meslek eğitimim ile ilgilenir.					
10) Koordinatör öğretmenimin işletmeye gelmesi beni memnun eder.					
11) İşletmedeki çalışma koşulları meslek eğitimimi olumsuz etkiler.					
12) Meslek eğitimi sıkıcıdır.					
13) Meslek eğitimi gerekli becerileri kazandırır.					
14) Meslek eğitimi, okul eğitiminin bir parçasıdır.					
15) Meslek eğitimi, özgüven duygumu artırır.					